

Kamil Wilk

*Postulowane i rzeczywiste kompetencje muzyczne nauczycieli przedszkola
(na przykładzie województwa śląskiego)*

Streszczenie

Istotność roli muzyki w wychowaniu i edukacji dziecka młodszego w dyskursie naukowym nie jest kwestionowana, tym nie mniej obserwacja szeroko pojmowanej rzeczywistości edukacyjnej – zwłaszcza w kontekście niektórych rezultatów przemian społecznych, kulturowych i oświatowych, wpływających na proces nabywania i utrwalania kompetencji muzycznych nauczycieli przedszkola – skłania do pogłębionej refleksji nad postulowanym i rzeczywistym modelem tych kompetencji. Zasadność podjęcia takiej refleksji dodatkowo wzmacniają sygnalizowane w literaturze niedostatki badań nad kompetencjami muzycznymi nauczyciela tego etapu edukacji.

Przedmiotem prezentowanych badań były kompetencje muzyczne zawodowo czynnych nauczycieli wychowania przedszkolnego zatrudnionych w publicznych i niepublicznych przedszkolach na terenie województwa śląskiego, jak też ich ocena w opinii badanych – w tym samoocena wyrażona przez nauczycieli przedszkola, oraz percepcja badanych w zakresie wybranych czynników kompetencje te warunkujących.

Przedstawione eksploracje miały na celu poznanie rzeczywistego poziomu wybranych kompetencji muzycznych zawodowo aktywnych nauczycieli przedszkola pracujących na terenie województwa śląskiego oraz wskazanie prawdopodobnego szeregu czynników warunkujących zmiany w tym zakresie (cel teoretyczno-poznawczy i prognostyczny), poznanie samooceny oraz percepcji wybranych kompetencji muzycznych tych pedagogów (cel teoretyczno-poznawczy), wskazanie obszarów zaniedbanych oraz propozycji ewentualnych działań naprawczych (cel prognostyczny i praktyczno-wdrożeniowy), udowodnienie bądź falsyfikacja przyjętej hipotezy głównej, iż pomiędzy postulowanym a rzeczywistym poziomem kompetencji muzycznych przyszłych i czynnych zawodowo nauczycieli wychowania przedszkolnego na badanym obszarze występują rozbieżności (cel poznawczy), wreszcie potwierdzenie lub weryfikacja twierdzeń występujących w reprezentatywnej literaturze przedmiotu (cel teoretyczno-poznawczy). Cele te zrealizowano czyniąc zadość postulatowi komplementarności badań naukowych poprzez dopełnianie wyników uzyskanych w drodze strategii ilościowej za pomocą dociekań jakościowych.

W badaniach wykorzystano Test Inteligencji Muzycznej Herberta Winga, test Elementarnej Wiedzy Muzycznej (własnej konstrukcji, który poddano standaryzacji lokalnej),

posłużono się też wybranymi technikami sondażowymi (różne formy wywiadu i rozmowy), jak też obserwacją pośrednią i bezpośrednią oraz analizą dokumentacji, a także – pomocniczo – rejestracją czasu i rodzaju aktywności muzycznej nauczyciela, co pozwoliło na eksplorację obszarów trudno dostępnych z powodu m. in. percepcji wybranych kompetencji muzycznych jako szczególnie drażliwych, jak też na weryfikację i uzupełnienie zarysowanego w warstwie deklaratywnej obrazu tych kompetencji.

Przedstawiona dysertacja składa się z części teoretycznej i empirycznej, w sumie stanowi ją sześć rozdziałów wraz zakończeniem z wnioskami z badań, bibliografią, spisem tabel i wykresów oraz aneksem, zawierającym wzory zastosowanych narzędzi badawczych.

W części teoretycznej w oparciu o reprezentatywną literaturę przedmiotu scharakteryzowano społeczeństwo ponowoczesne, wyjaśniono znaczenie podstawowych dla podejmowanych rozważań pojęć – wskazując na potrzebę ich uporządkowania. Opisano istotną problematykę wychowania muzycznego w przedszkolu w perspektywie zachodzących przemian (dokonano przeglądu ważniejszych stanowisk na temat miejsca muzyki w wychowaniu dziecka, omówiono założenia co istotniejszych dokumentów normatywnych dotyczących treści wychowania muzycznego w przedszkolu od czasów powojennych do współczesności, a także przybliżono metody i formy wychowania muzycznego mające zastosowanie w pracy z dzieckiem młodszym – rozdział drugi). Rozdział trzeci poświęcono nauczycielowi przedszkola jako realizatorowi treści muzycznych na tym etapie edukacji (opisano zawarte w literaturze postulaty odnoszące się do jego kompetencji muzycznych, ukazano w aspekcie historycznym kształcenie tych pedagogów pod kątem przedmiotów muzycznych, przedstawiono problematykę ich kształcenia ustawicznego w zakresie muzyki, jak też możliwości wspierania działań muzycznych przez instytucje oraz podmioty zewnętrzne, a także oczekiwania społeczne względem tej grupy nauczycieli w zakresie edukacji muzycznej. Ponadto przybliżono w nim aspekt płci w omawianym zawodzie, koncentrując się głównie na nielicznych mężczyznach w nim pracujących, oraz na ich kompetencjach muzycznych – także w świetle wcześniejszych badań własnych autora).

W części empirycznej zawarto założenia metodologiczne prezentowanych dociekań (rozdział czwarty), przedstawiono wyniki badań własnych dotyczących przebiegu edukacji muzycznej badanych, ich samooceny w wybranych obszarach kompetencji muzycznych, hierarchii tychże kompetencji w percepcji respondentów, preferowanych w ich pracy dydaktycznej form aktywności muzycznej, postaw promuzycznych i materialnych warunków pracy (rozdział piąty). Omówiono także uzyskane w poszczególnych podgrupach podmiotów rezultaty testów, ukazujących poziom podstawowych zdolności muzycznych badanych oraz

poziom ich elementarnej wiedzy muzycznej wraz ze znajomością zasad muzyki i zapisu nutowego (rozdział szósty).

Całość pracy wieńczy zakończenie wraz z wnioskami z przeprowadzonych badań. Dołączono też bibliografię, spis tabel i wykresów, a także aneks, w którym zgromadzono kwestionariusze zastosowanych w toku przeprowadzonych eksploracji narzędzi badawczych.

Przeprowadzone badania potwierdziły, że badani pedagodzy i dyrektorzy przedszkoli dostrzegają rozbieżności pomiędzy postulowanym a rzeczywistym modelem kompetencji muzycznych nauczyciela przedszkola – i to na niekorzyść rzeczywistości, ujawniono też wśród tych kompetencji obszary (systemowo) zaniedbane (umiejętność gry na instrumencie melodycznym, znajomość zapisu nutowego oraz elementarna wiedza muzyczna połączona ze znajomością literatury muzycznej). Za pomocą metod statystycznych zbadano zależności pomiędzy wybranymi czynnikami różnicującymi a poziomem samooceny badanych nauczycieli w zakresie wybranych kompetencji muzycznych, jak też pomiędzy tymi czynnikami a rzeczywistym poziomem tych kompetencji. Obliczono też normy lokalne dla wyników testu Winga (odniesione do stosownych norm ogólnopolskich) oraz testu Elementarnej Wiedzy Muzycznej badanych nauczycieli, zróżnicowane ze względu na obecność dodatkowego kształcenia muzycznego. Sformułowano też propozycje działań o charakterze profilaktycznym i naprawczym, ponadto – uznając potrzebę prowadzenia dalszych eksploracji w tym zakresie – zaproponowano kierunki przyszłych badań nad kompetencjami muzycznymi nauczyciela przedszkola.

Przygotowana praca wnosi istotny wkład do teorii pedagogiki wczesnoszkolnej, proponując sposób uporządkowania niektórych pojęć oraz ukazując aktualny, rzeczywisty model kompetencji muzycznych nauczyciela przedszkola wraz z ich niektórymi uwarunkowaniami. Jest także cenna dla praktyki edukacyjnej, formułując postulaty odnośnie przygotowania przyszłych nauczycieli oraz doskonalenia zawodowego czynnych pedagogów. Wyniki przeprowadzonych eksploracji wskazują również na potrzebę wsparcia oddziaływań edukacyjnych nauczycieli przedszkola w zakresie wychowania muzycznego najmłodszych ze strony specjalistów, w tym podmiotów zewnętrznych.

Kawe Wólke

Kamil Wilk

Recommended versus actual musical competences of kindergarten teachers (based on the Śląskie Voivodeship)

Abstract

The significance of the role of music in the upbringing and education of a younger child in the scientific discourse is not questioned, nonetheless, observation of the broadly understood educational reality - especially within the context of some results of social, cultural and educational changes affecting the process of kindergarten teachers' musical competences acquisition and consolidation - leads to an in-depth reflection on the recommended versus actual model of these competences. The legitimacy of having such a reflection is additionally strengthened by deficiencies, signalled in literature, in research on musical competences of teachers working at this stage of education.

The research presented focused on musical competences of professionally active pre-school teachers employed in public and non-public kindergartens in the Śląskie Voivodeship, as well as their assessment in the respondents' opinion - including self-assessment expressed by kindergarten teachers, and the respondents' views concerning selected factors conditioning these competences.

The presented explorations aimed at getting to know the actual level of selected musical competences of professionally active kindergarten teachers working in the Śląskie Voivodeship, and indicating a probable number of factors conditioning changes in this regard (theoretical-cognitive and prognostic goals), getting to know the self-assessment and perception of these educators' selected musical competences (theoretical-cognitive goal), indicating neglected areas and proposing possible remedial actions (prognostic and practical-implementation goals), proving or falsifying the main hypothesis assumed that there are discrepancies between the recommended and actual levels of musical competences of future and professionally active pre-school teachers in the subject region (cognitive goal), finally, confirmation or verification of the statements in the representative source literature (theoretical and cognitive goal). These goals were achieved thus satisfying the postulate for complementarity of scientific research by complementing the results obtained through a quantitative strategy using qualitative inquiries.

The Test of Musical Intelligence by Herbert Wing as well as the Elementary Music Test (constructed by the author and subjected to local standardization) were used in the research. The author also used selected survey techniques (various forms of interviews and

conversations), as well as indirect and direct observation in addition to documentation analysis. Time recording and type of the teacher's musical activity were used auxiliarily, which enable to explore areas difficult to access due to, among others, the perception of selected musical competences as particularly sensitive, and to verify and supplement these competences' image outlined in the declarative layer.

This dissertation is composed of the theoretical and empirical parts, it consists of a total of six chapters including the conclusions drawn from the research, bibliography, a list of tables and graphs, and an annex containing the formulas of the research tools used.

Based on the representative source literature, the theoretical part characterizes the post-modern society, it explains the terms which are fundamental for the considerations made - pointing to the need to organize them. The significant issues of musical education in kindergartens in view of the changes taking place were described (important opinions on music in children upbringing were reviewed, assumptions of some essential normative documents concerning the content of musical education in kindergarten from post-war times to the present were discussed. What is more, the author also introduced some methods and forms of music education applicable to work with younger children - the second chapter). The third chapter has been devoted to the kindergarten teacher as the music content provider at this stage of education (recommendations referring in the literature to the teacher's musical competences have been described here, education of these tutors in terms of musical subjects has been presented in the historical aspect, the issues of the teachers' continuing musical education have been presented as well as the possibilities to support musical activities by institutions and external entities, and social expectations towards this group of teachers in respect of musical education. What is more, this chapter familiarizes the readers with the gender aspect in the discussed profession, focusing mainly on the small number of male kindergarten teachers and on their musical competences - also in light of the author's earlier research).

The empirical part contains the methodological assumptions of the research presented (chapter four), it describes the results of the author's own research in the course of the respondents' musical education, their self-assessment in selected areas of musical competences, hierarchy of these competences as perceived by the respondents, forms of musical activities preferred in their didactic work, pro-music attitudes and material working conditions (chapter five). This section also discusses the tests results obtained in respective subjects' sub-groups and revealing the level of the respondents' basic musical abilities as well as the level of their elementary music knowledge including the awareness of music principles and music notation (chapter six).

The thesis ends with the conclusions of the research conducted. It also includes bibliography, a list of tables and charts, as well as an annex showing the questionnaires used in the research tools' exploration.

The research conducted has confirmed that subject kindergarten teachers and principals can see some discrepancies between the recommended versus actual model of kindergarten teachers' musical competences - to the disadvantage of the actual situation. The paper has also revealed some (systemically) neglected areas (the ability to play a melodic instrument, knowledge of musical notation and elementary music knowledge combined with the awareness of music literature). Using statistical methods, the author examined the relationship between selected differentiating factors and the level of the subject teachers' self-esteem in selected musical competences, as well as between these factors and the actual level of competence. Local standards for the Wing test results (referenced to relevant national standards) and the Elementary Musical Knowledge test of the subject teachers were determined as well. Due to the presence of additional musical education, the standards were differentiated accordingly. A number of proposals for preventive and corrective actions were also formulated, and - recognizing the need for further exploration in this area - directions for future research on kindergarten teachers' musical competences were proposed.

The thesis makes a significant contribution to the theory of early school education, proposing a way to organize certain concepts and showing the actual, real model of kindergarten teachers' musical competences along with some of their determinants. It is also of value for educational practice, offering some recommendations regarding the preparation of future teachers and professional development of active educators. The results of the research conducted also point to the need to support the educational impact of kindergarten teachers in the youngest children's musical education by specialists, including external entities.

Uwe Woller